

جغرافیا و روابط انسانی، زمستان ۱۴۰۲، دوره ۶، شماره ۳، صص ۱۰۱-۷۹

رضایت سنجی اقشار کم درآمد شهری از کیفیت مولفه های محیط مسکونی (نمونه موردی: شهرستان نیر)

محمدحسن یزدانی^{۱*}، ژیلا فرزانه سادات زارنجی^۲

۱- استاد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل ایران ۰۹۱۲۵۴۹۶۸۴۳ yazdani@uma.ac.ir

۲- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۲/۳۱

چکیده

در طی سال‌های اخیر توجه به ویژگی‌های محیط مسکونی و رضایتمندی از مسکن اهمیت ویژه‌ای یافته است ولی توجه به ویژگی‌های گروه‌های درآمدی متفاوت به خصوص قشرهای آسیب‌پذیر جامعه همچون مددجویان چندان مورد توجه واقع نبوده است. این در حالی است که با شناخت محیط مسکونی این گروه‌ها بیشتر می‌توان در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌ها به آن‌ها توجه نمود و نهایتاً باعث بهتر شدن محیط مسکونی و در نهایت رشد شهری و توسعه پایدار شهر شد. در این راستا هدف پژوهش حاضر رضایت سنجی اقشار کم درآمد شهری از کیفیت مولفه های محیط مسکونی شهرستان نیر می باشد. این تحقیق از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ ماهیت، توصیفی و تحلیلی است. ابزار جمع آوری اطلاعات شامل مطالعات اسنادی و پیمایشی از طریق توزیع پرسش‌نامه بوده است. جامعه آماری پژوهش مشتمل بر مددجویان شهری کمیته‌امداد و بهزیستی شهر نیر می‌باشد که به صورت تصادفی در دسترس بوده، جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS استفاده شده است. در این راستا از آزمون‌های t تک نمونه‌ای و t مستقل و هم‌چنین تحلیل واریانس یک طرفه و آزمون تعقیبی شفه بهره برده شده است. یافته‌های حاصل از آزمون t تک نمونه‌ای نشان داد رضایتمندی مددجویان از محیط مسکونی‌شان با میانگین عددی (۳/۰۵) بالاتر از حد متوسط (۳) می‌باشد و تحلیل واریانس یک طرفه از تاثیر ویژگی‌های فردی دلالت بر تاثیرگذاری سن بر رضایتمندی بود. با توجه به نتایج تحقیق، ایجاد امکانات بیشتر جهت دسترسی به مراکز بهداشت و درمان و ایجاد پارک‌ها و فضای سبز می‌تواند باعث کاهش مشکلات ساکنان و افزایش سطح رضایت مندی این اقشار از مسکن خود گردد.

کلید واژه‌ها: رضایتمندی، محیط مسکونی، اقشار کم درآمد، شهر نیر

مقدمه

مسکن یکی از مسائل حاد کشورهای در حال توسعه است، فقدان منابع کافی، ضعف مدیریت اقتصادی، نداشتن برنامه ریزی جامع مسکن و سایر نارسایی‌هایی که در زیر ساخت های اقتصادی این کشورها وجود دارد از یک سو و افزایش شتابان جمعیت شهرنشین از سوی دیگر تا مین سرپناه در این کشورها را به شکلی غامض و چند بعدی درآورده است (پور محمدی، ۱۳۹۳: ۱). مسکن یکی از نیازهای اولیه انسان‌ها است و رضایت مندی از آن نشان ارتقای جامعه و توسعه پایدار یک جامعه می‌باشد. چرا که امروزه بیش از پنجاه درصد عمر انسان در داخل خانه سپری می‌شود و مسکن خوب هزینه‌های اضافی را کاهش داده و راندمان جامعه را بالا می‌برد. در واقع مسکن یک نیاز است نه یک خواسته. علاوه بر این، یکی از مولفه‌های توسعه پایدار و پایداری محیط‌های شهری و روستایی رضایت مندی مردم است که در یک محیط مسکونی زندگی می‌کنند (ادواردز و تورنت، ۱۳۹۳: ۱۲). بنابراین لزوم توجه به مسکن و برنامه‌ریزی آن در راستای توسعه پایدار شهری در چهارچوب برنامه‌ریزی‌های ملی، منطقه‌ای و شهری، بیش از پیش احساس می‌شود تا بهره‌گیری از دانش و تکنیک‌های برنامه‌ریزی، مشکلات شهروندان را برطرف کرده و در نتیجه، محیطی آرام و سرسبز، همراه با امنیت و آسایش و رفاه، برای آنان فراهم شود (هادیزاده زرگر و همکاران، ۱۳۹۱: ۸۶). کیفیت مسکن موضوعی نسبتاً پیچیده است که در برگیرنده مفاهیم اجتماعی و اقتصادی است، و در ابعاد کمی و کیفی قابل اندازه‌گیری می‌باشد؛ با این وجود تا حدودی کیفیت مسکن تابع هنجارها و شرایط محلی است (Baer, 2014: 1; Strassmann, 1998: 20). توچه به مسئله کیفیت زندگی و رضایتمندی از گروه‌های مختلف مردمی می‌تواند موجب جدایی‌گزینی‌های اکولوژیکی، حاشیه‌نشینی، شمال و جنوب اجتماعی در شهرها، فقر و نابرابری، آلودگی‌های اخلاقی، انسانی و زیست محیطی، ایجاد شکاف میان بافت‌های مختلف شهر و جدایی آن‌ها از یکدیگر شود (سرای و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۳۱). در این میان مساله مهمتری که وضعیت مسکن در جهان را رقت‌بارتر می‌کند فراموشی اقشار کم‌درآمد در برنامه‌های تامین مسکن است. همچنین مسئله مهم‌تر در زمینه مسکن در کشورهای در حال توسعه، بی‌توجهی و از یاد بردن اقشار کم‌درآمد شهرها در برنامه‌ریزی‌های تامین مسکن است (ایران‌نژاد، ۱۳۹۵: ۶۸).

با نظر به اینکه که مسکن یکی از شاخص‌های توسعه یافتگی و یکی از نیازهای اساسی انسان محسوب می‌شود، از طرف دیگر جایگاه مسکن و برنامه‌ریزی برای آن در هر جامعه‌ای از اهمیت بالایی برخوردار است. همان‌گونه که در قانون اساسی کشور ایران به داشتن مسکن در شان و منزلت هر انسانی اشاره شده است بررسی ویژگی‌های مسکن گروه‌های مختلف مردم نیز حایز اهمیت است، چرا که با شناخت کمیت و کیفیت سکونتگاه‌های مختلف و ارائه راه‌حل‌ها در جهت بهبود وضعیت مسکن گروه‌ها باعث کاهش دغدغه مسکن و بد مسکنی در کشور شود. با توجه به توسعه بی‌رویه شهرها و به مراتب باافزوده شدن جمعیت شهرنشین طی روندهای مهاجرت از اقتصاد کوچک به بزرگ، مهاجرت از روستا به شهر، تشکیل خانواده‌های

جدید و... باعث گسترش شهرهای بزرگ شده که این گسترش جمعیت و توسعه ناموزون شهر هم گام با توسعه و رفاه زندگی شهرنشینی آن هم گام نبوده است علت این امر را باید در ناتوانی مردم جهت تامین مسکن مناسب و به صرفه اقتصادی بنابر شرایط درآمدهای آن ها دانست. که این امر باعث شده عده ای به سوی مسکن های ارزان قیمت، فرسوده و کوچک روی آورند. به دلیل نقصان در زیرساخت های اساسی و سطح نازل کیفیت این نوع مسکن ساکنین با مشکلات عدیده ای دست و پنجه نرم می کنند. شهر نیز به عنوان یکی از شهرهای استان اردبیل در این زمره قرار می گیرد این شهر از شهرهای کوچک و دارای جمعیت کمی نسبت به سایر شهرهای استان مزبور بوده و از لحاظ زیرساخت های شهری دارای کمبودهای زیادی می باشد. از همین رو، نتایج این تحقیق و راهکارهای ارائه شده در صورت اجرایی شدن می تواند از ضرورت و اولویت خاصی برخوردار باشد، در همین راستا هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی میزان رضایتمندی اقشار کم درآمد شهر نیز (مددجویان کمیته امداد و بهزیستی) که به عنوان آسیب پذیرترین اقشار می باشند. در راستای پاسخگویی به پرسش های اصلی زیر جهت برنامه ریزی آتی آن می باشد.

- سطح رضایتمندی مددجویان کمیته امداد و بهزیستی از مطلوبیت مولفه های محیط مسکونی در شهر نیز چگونه است؟

- آیا ویژگی های شخصی مددجویان کمیته امداد و بهزیستی در میزان رضایتمندی آنها از کیفیت محیط های مسکونی تاثیر گذار است؟

مسکن واژه ای عربی و ریشه آن مسکن است. مفهوم این واژه آرام گرفتن بعد از حرکت است و شاید این مناسب ترین تعریف لفظی این واژه باشد زیرا همه انسان ها پس از تلاش و کوشش و حرکت روزانه، خانه یا همان مسکن را محل آرام و استراحت خود قرار می دهند. مفهوم مسکن علاوه بر مکان فیزیکی، کل محیط مسکونی را در بر می گیرد که شامل کلیه خدمات و تسهیلات ضروری مورد نیاز برای بهتر زیستن خانواده و طرح های اشتغال، آموزش و بهداشت افراد است در واقع مفهوم عام مسکن یک واحد مسکونی نیست بلکه کل محیط را شامل می گردد. به عبارت دیگر مسکن چیزی بیش از یک سرپناه صرفاً فیزیکی است و کلیه خدمات و تسهیلات عمومی لازم برای بهزیستن انسان را شامل می شود و باید حق تصرف نسبتاً طولانی و مطمئن برای استفاده کنندگان آن را فراهم باشد (بسیحاق، ۱۳۹۳: ۱۹۹). مسکن دارای ابعاد متفاوتی است و نمی توان تعریف واحدی از آن ارائه داد. از یک سو مسکن یک مکان فیزیکی است و به عنوان سرپناه یک نیاز اولیه و اساسی خانوار به حساب می آید (Schwartz, 2006: 4). و از سوی دیگر مسکن، علاوه بر مکان فیزیکی، کل محیط مسکونی را نیز در بر می گیرد که شامل تمامی خدمات و تسهیلات ضروری مورد نیاز برای بهتر زیستن خانواده و طرح های اشتغال، آموزش و بهداشت افراد است (Boshagh, 2012: 44). مسکن نسبت به سایر کالاها به دلیل ویژگی هایی مانند غیرقابل جایگزین بودن، سرمایه ای بودن، بادوام و پرهزینه بودن و غیرمقول بودن، عامل عمده نابرابری و در عین حال همبستگی اجتماعی است. (Gallent and Robinson,)

298:2011). بی تردید کلامه مسکن پیوندی عمیق و ناگسستنی با مفهوم خانواده و خانوار در طول تاریخ داشته است. مسکن به کوچکترین و خصوصیترین واحد سکونت و خانواده در مقام خردترین واحد جامعه بشری همواره در کنش متقابل با یکدیگر بوده و هستند. مسکن امروزی باید بتواند به ضرورت‌های به وجود آمده و نیازهای جدید نهاد خانواده پاسخ‌دهنده باشد و به جبران‌های اجتماعی جامعه و آشفتگی فرهنگی حاصل از آن‌ها پاسخ دهد. از طرفی تحولات عمیق اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جامعه امروزه ایجاب می‌کند که مسکن به عنوان یکی از مهم‌ترین نیازهای جامعه بشری هم‌گام با تحولات جدید متحول شود. چرا که در غیر این صورت، خود بستر بروز بحران‌هایی جدید خواهد بود که بیش از هر چیز بنیان خانواده را تحت تاثیر قرار خواهد داد (گراوند، ۱۳۹۵: ۲۲). توسعه بی‌رویه و شتابان شهرنشینی در نیمه دوم قرن بیستم به ویژه در کشورهای در حال توسعه، یکی از عوامل اصلی در هدف‌گذاری ابعاد کمی نیازهای ساکنین بوده، به طوری که این امر عاملی بر تشدید بی‌توجهی برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران به مقوله ابعاد کیفی محیط‌های شهری بوده است. از طرف دیگر به دلیل توجه زیاد به ابعاد پایداری محیطی و کیفیت زندگی و اجتماعات سالم در سال‌های اخیر، بحث و بررسی ابعاد کیفی محیط‌های سکونت‌آلود اهمیت یافته است (قادرمرزی و هم‌کاران، ۱۳۹۲: ۴۰).

لنسینگ و مارانز، رضایت مندی را یکی از معیارهای اصلی سنجش کیفیت محیط می‌دانند و کیفیت محیط را به این شکل تعریف می‌کنند: "محیط با کیفیت مناسب، احساس رفاه و رضایت مندی را برای ساکنان آن از طریق ویژگی‌های فیزیکی یا اجتماعی و یا نهادین به وجود می‌آورد" رضایت مندی از محل سکونت به عواملی از قبیل امکانات و خدمات تفریحی و رفاهی، فرهنگی، آموزشی، امنیت و آرامش و وجود فضای تعاملات اجتماعی بستگی دارد (پورا احمد و هم‌کاران، ۱۳۹۰: ۲۱). ویژگی‌های طراحی‌های مختلف شهری می‌تواند رضایت مندی ساکنان آن را تحت تاثیر قرار دهد و این عامل این‌که بر رضایت کلی جامعه تاثیر گذار بوده، بر کیفیت زندگی شهروندان و افراد مورد نظر به صورت مستقیم اثر گذار خواهد بود (Tucker and Abassa, 2018: 37). رضایت مندی مسکونی دارای سه جزا اصلی رضایت از زندگی، رضایت از محله و رضایت از همسایگان بوده (Buys And Miller, 2012: 320). که رضایت از همسایگان خودمختار از نفوذ عامل (۱) ویژگی‌های جامعه شناختی مانند مدت اقامت در محله مورد نظر، سن و درآمد؛ (۲) عوامل روان‌شناختی مانند احساس امنیت، رفتار همسایگان و تعامل با آنها و (۳) ویژگی فیزیکی محله (محله زندگی) مانند دسترسی عابران به فضاهای دیدگر، فضای سبز و وجود درخت و حجم ترافیک (Hure and Morrow- Jones, 2008: 95, Le et al, 2017: 137). یکی از جنبه‌های رضایت از زندگی، رضایت از محیط مسکونی و به تبع آن رضایت مسکونی می‌باشد. رضایتمندی از محیط مسکونی در واقع نشان‌دهنده نحوه ادراک فرد از محیط و رابطه میان آن‌هاست. در واقع سطح رضایت فرد از محیط، نشان‌دهنده تعامل میان ویژگی‌های ذهنی و عینی فرد و محیط است. شناسایی عوامل مؤثر در میزان رضایت مسکونی ساکنان، می‌تواند در جهت تحلیل و وضع موجود سکونت، تصمیمات آینده به منظور ارتقای سطح کیفی محدوده‌های

سکونت‌ی افراد و جلوگیری از تکرار نواقص در سایر مکان‌ها مؤثر واقع گردد (داداش پور و روشنی، ۱۳۹۲: ۶۱-۵۰).

با توجه به اهمیت موضوع، مطالعات متعددی از سوی پژوهشگران در زمینه پژوهش حاضر صورت گرفته است در ادامه به برخی از آنها اشاره می‌گردد: صلواتی و پور محمدی (۱۴۰۱) به بررسی پیشران کلیدی برنامه ریزی مسکن اقبال کم درآمد شهری با رویکرد آینده پژوهی (مورد مطالعه: ناحیه منفصل شهری نایسر، سنندج) پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد سیستم شهری بخصوص در بخش مسکن موجود در ناحیه منفصل شهری نایسر (در شهر سنندج) شرایط ناپایداری را سپری می‌کند. همچنین بر اساس تحلیل‌های انجام گرفته در نهایت ۱۵ عامل به عنوان پیشران‌های کلیدی برای تامین و بهبود وضعیت مسکن مورد نیاز برای قشر کم درآمد و ضعیف محدوده مورد مطالعه شناسایی شدند که در این میان نقش عوامل اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی پررنگتر میباشند. سجودی و همکاران (۱۳۹۵) به سنجش میزان رضایتمندی ساکنان مسکن مهر شهر رشت پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که رضایت ساکنان از مسکن مهر در حد متوسط و حتی ضعیف ارزیابی شده است. یزدانی و همکاران (۱۳۹۴) به سنجش میزان رضایتمندی ساکنان مسکن مهر از کیفیت محیط مسکونی کوهدشت پرداخته‌اند و نتایج تحقیق نشان داد براساس از مون رضایتمندی ساکنان از مجتمع مسکن مهر کوهدشت با توجه به میانگین کلی حاصل از ۳۱ زیر معیار کمتر از حد متوسط (۲/۸۴) می‌باشد که این نتایج در سطح ۹۵ درصد معنی‌دار می‌باشند. حجازی (۱۳۹۴) به بررسی وضعیت طرح مسکن مهر از دیدگاه ساکنان مسکن مهر شهر ماهشهر پرداخته است و نتایج تحقیق نشان داد که سطح رضایتمندی سکونتی در مجتمع‌های مسکن مهر شهر ماهشهر ۲/۸۳ می‌باشد که نشان از رضایت نسبی یا متوسط ساکنان این شهر است. رفیعیان و همکاران (۱۳۹۳) به سنجش میزان رضایتمندی ساکنان مسکن مهر از مهر شهر زاهدان پرداخته‌اند و نتایج تحقیق نشان داد که کیفیت محیط شهری مهرشهر زاهدان در تمام سطوح، در سطح پایینی قرار گرفته است و در بین کلیه زیرشاخص‌ها، تنها کیفیت شاخص خدمات دسترسی و حمل و نقل و همچنین تسهیلات بیرونی بالاتر از میانگین قرار گرفته‌اند. ایمان و کاوه (۱۳۹۱) به سنجش میزان رضایت از زندگی در میان ساکنان مسکن مهر فولاد شهر اصفهان پرداخته‌اند، نتایج تحقیق نشان داد میزان رضایت از زندگی ۲۲/۴ درصد پاسخگویان کم، ۵۱/۸ درصد متوسط و ۲۵/۸ درصد زیاد است. رضایی و کمایی زاده (۱۳۹۲) به بررسی میزان رضایتمندی ساکنین سایت مجتمع‌های فاطمیه شهر یزد پرداخته‌اند و نتایج تحقیق نشان داد که ساکنان محدوده مورد مطالعه، از معیارهای امنیت روشنایی و تهویه و ویژگی‌های کالبدی مجتمع اظهار رضایت کرده و از سایر معیارهای پژوهش در حد متوسط رضایت دارند.

لی و ونگ (۲۰۰۷) در طی تحقیقی به مطالعه کیفیت زندگی شهری در شهر ایندیاناپولیس پرداختند، هدف تحقیق آنان ارائه روشی برای ترکیب داده‌های سرشماری و داده‌های سنجش از دور در درون چارچوب (GIS) برای ارزیابی کیفیت زندگی شهر ایندیاناپولیس بود در این مطالعه برای استخراج عوامل غیر همبسته کیفیت زندگی از تحلیل عاملی استفاده شده و شاخص ترکیبی کیفیت زندگی بر اساس وزن‌دهی عوامل با استفاده از امتیازات به دست آمده از تحلیل عاملی استفاده شده است. لی (۲۰۰۸) به ارزیابی کیفیت زندگی در شهر تاپیه با استفاده از شاخص‌های ذهنی پرداخته است. نتایج تحقیق نشان داد محل زندگی، زناشویی، سن، درآمد و تحصیلات میزان رضایت افراد را تحت تاثیر قرار می‌دهد. همچنین وضعیت اجتماع، وابستگی محلی و رضایت از محله بیش‌ترین میزان تاثیر را بر رضایت از کیفیت زندگی دارند. وجه تمایز پژوهش حاضر با توجه به

مطالعات پیشین صورت گرفته در این است که از یک طرف تا به حال پژوهشی در خصوص میزان رضایتمندی ساکنین شهر نیر انجام نگرفته است و از طرف دیگر رضایت گروه‌های مددجویان و بی‌بضاعت در زمینه مسکن مورد توجه واقع نشده است. لذا، این پژوهش در راستای رفع این خلاء و شناخت کافی از این گروه‌ها در راستای کمبودهایی که در حیطه مسکن دارند صورت گرفته است.

در پژوهش حاضر، با عنایت به سوابق نظری و تجربی مربوط به میزان رضایت از مولفه‌های کیفیت محیط مسکونی، متغیرهای تحقیق در قالب ۷ شاخص (امکانات داخل خانه و ویژگی‌های کالبدی، روشنایی و تهویه، امنیت، دید و منظر، بهداشت محیط مسکن، دسترسی به خدمات عمومی و حمل و نقل، وضعیت حمایت سازمان‌های کمیته امداد و بهزیستی) آورده شده است که در جدول (۱) قابل ملاحظه می‌باشد.

جدول ۱. معیارها و زیرمعیارهای به کار رفته در پژوهش

معیارها	زیرمعیارها
امکانات داخل خانه و ویژگی کالبدی واحد مسکونی	پارکینگ، آشپزخانه منزل، حمام، منظر و نما، مساحت مسکن، آب لوله کشی، گاز، برق، خط تلفن، تعداد اتاق، بزرگ و خوش منظر بودن اتاق، وسعت فضای انباری، تجهیزات حرارتی، هزینه‌های تعمیر و نگهداری
روشنایی و تهویه	روشنایی، تهویه طبیعی، نور طبیعی، توزیع یکنواخت روشنایی در شب
امنیت	حضور افراد غریبه، سرقت و دزدی، امنیت مسکن، خشونت در محله ساکن
دید و منظر	مطلوبیت فضای باز جهت بازی کودکان، مطلوبیت فضای باز محیط مسکونی، مطلوبیت چشم اندازهای قابل رویت از داخل به خارج واحد مسکونی
بهداشت	صدای ناشی از: (صدای همسایگان، موسیقی، حیوانات، وسایل نقلیه، فعالیت‌های صنعتی و ساختمانی، سر و صدای جوانان در محیط‌های عمومی) بوی ناشی از: (زباله، تردد وسایل نقلیه، فعالیت‌های صنعتی، فاضلاب و آب‌های سطحی، بوی غذای همسایگان، سرویس بهداشتی، دود و گاز وسایل نقلیه، حیوانات اهلی) آلودگی ناشی از: (گرد و غبار، آلودگی آب آشامیدنی، وجود حشرات، وجود حیوانات، پاکیزگی محله، سیستم دفع زباله، جریان هوا و باد)
دسترسی به خدمات عمومی و حمل و نقل شهری	دسترسی به (راه‌های اصلی، حمل و نقل عمومی شهری، مراکز بهداشت، فضای سبز، فضای مذهبی، فضای آموزشی و مدارس، فضای تفریحی، مراکز خرید)
حمایت سازمان‌های کمیته امداد و بهزیستی	میزان بهره‌مندی از (تسهیلات وام مسکن، کمک هزینه‌های خرید مسکن) همیاری نهاد در جهت تعمیرات بنا، رفع نیازها با کمک مالی نهادها

منبع: (Van pol, 1997)؛ (رضایی و کامیابی زاده، ۱۳۹۲)؛ (رفیعیان و همکاران، ۱۳۸۹)؛ (نوری و اسد پور، ۱۳۹۵)؛ Barton et

(al., 2003)؛ (Mustapha et al, 1995)؛ (Mohit et al., 2010)؛ (گراوند، ۱۳۹۵)؛؛ نگارندگان، ۱۴۰۲

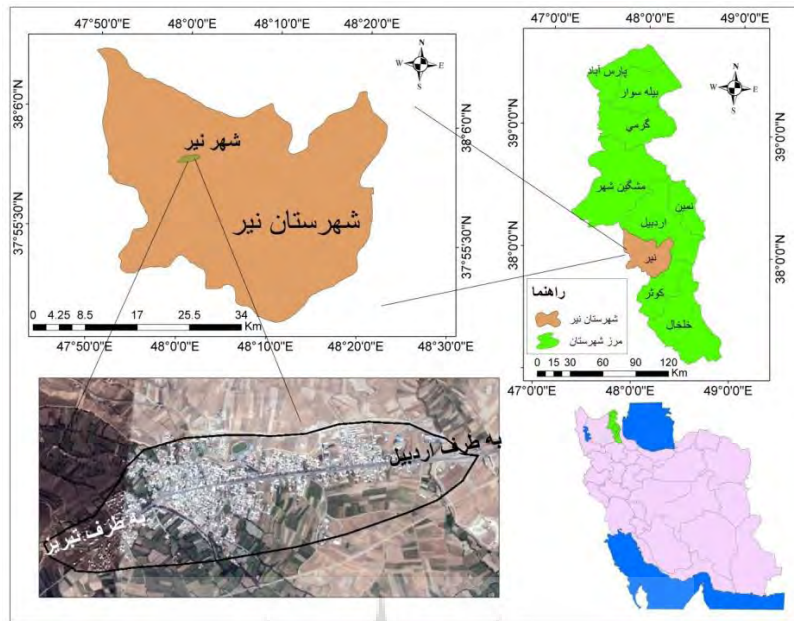
روش شناسی پژوهش

مطالعه حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ روش تحقیق توصیفی-تحلیلی است. در این خصوص روش جمع‌آوری اطلاعات مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای، پیمایشی و مصاحبه با همدجویان کمیته امداد و بهزیستی شهر مورد مطالعه بوده است. در این پژوهش ابتدا سعی برای این بوده از تحقیقات پیشین که از پرسشنامه استفاده و اجراء شده‌اند، استفاده شود و در نهایت بار دیگر جهت تصحیح پرسشنامه تدوین شده از نظرات اساتید و متخصصان بهره‌گرفته شد. بدین ترتیب این تحقیق از نوعی اعتبار محتوایی برخوردار است. برای سنجش پایایی پرسشنامه نیز از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است میزان آلفای به دست آمده ۰/۸۲۶ است. جامعه آماری تحقیق مشتمل بر همدجویان کمیته امداد و همدجویان بهزیستی شهر نیر می‌باشد. لازم به ذکر است حجم نمونه به علت دقیق نبودن اطلاعات آماری کمیته امداد و بهزیستی در رابطه با خانوارهای تحت حمایت خود و تعداد افراد جامعه آماری با توجه به هم‌کاری خانوارهای تحت حمایت از بین دو گروه همدجویان کمیته امداد و بهزیستی به صورت تمام شماری خانوارهای تحت حمایت ۱۲۳ پرسشنامه تکمیل گردیده است. جهت ارزش‌گذاری متغیرهای مورد سنجش، از طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت (۱=خیلی کم، ۲= کم، ۳=متوسط، ۴=زیاد و ۵=خیلی زیاد) استفاده شده است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز با استفاده از نرم‌افزار SPSS و روش‌های آماری t تک نمونه‌ای استفاده شده است.

محدوده مورد مطالعه

شهر نیر به عنوان مرکزیت شهرستان نیر و یکی از شهرهای استان اردبیل می‌باشد که مرکز شهر با مرکز استان اردبیل با فاصله‌ی ۳۵ کیلومتر بوده و در مسیر جاده‌ی ترانزیتی و بین‌المللی اردبیل-سراب و بین‌رشته‌کوه‌های سبلان و بزغوش واقع شده است. بر اساس آخرین آمارگیری رسمی کشور در سال ۱۳۹۵ جمعیت شهر نیر ۲۳۶۵۶ نفر (۶۵۱۵ خانوار) و مساحت آن ۱۲۱۴۲ گزارش شده است. در شکل (۱) موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه نشان داده شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی شهر نیر

یافته های پژوهش

- سطح رضایت مندی مددجویان کمیته امداد و بهزیستی از مطلوبیت مولفه های محیط مسکونی در شهر نیر چگونه است؟

شاخص کالبدی

به منظور تعیین میزان رضات از شاخص کالبدی و امکانات داخل منزل، از ۱۶ گویه (رضایت از وسایل برقی، رضایت از پارکینگ مسکن، رضایت از آشپزخانه منزل، رضایت از حمام مسکن، رضایت از منظر و نما مسکن، مساحت مسکن، آب لوله کشی مسکن، گاز مسکن، برق مسکن، خط تلفن مسکن، بزرگ و خوش منظر بودن اتاق ها، وسعت فضای انباری، تجهیزات حرارتی مسکن، هزینه تعمیر و نگهداری مسکن) استفاده شده است. نتایج تحلیل آماری شاخص کالبدی در جدول (۲) قابل ملاحظه می باشد.

جدول ۲. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای در رضایت‌مندی ساکنین از شاخص کالبدی

آمار استنباطی					آمار توصیفی		زیرمعیار	
فاصله اطمینان ۹۵٪		ارزش تست = ۳			مقدار t	انحراف معیار		میانگین
کران بالا	کران پایین	سطح معنی داری	اختلاف میانگین	درجه آزادی				
-۰/۳۶	-۰/۸۲	۰/۰۰	-۰/۵۹	۷۳	-۵/۲	۰/۹۷	۲/۴	وسایل برقی
-۱/۷	-۱/۹	۰/۰۰	-۱/۸	۷۱	-۳۱/۸	۰/۴۸	۱/۱	پارکینگ مسکن
۰/۰۸۸	-۰/۴۳	۰/۱۸۹	-۰/۱۷	۷۳	-۱/۳	۱/۱	۲/۸	اشپزخانه منزل
۰/۳۵۵	-۰/۱۶	۰/۴۷۲	۰/۰۹	۷۳	۰/۷۲	۱/۱	۳/۰	حمام مسکن
-۰/۳۰	-۰/۹۳	۰/۰۰	-۰/۶۲	۷۳	-۳/۹	۱/۳	۲/۳	منظر و نما مسکن
۰/۳۱	-۰/۲۳	۰/۷۶۸	۰/۰۴	۷۳	۰/۲۹	۱/۱	۳/۰	مساحت مسکن
۰/۶۷	۰/۱۸	۰/۰۰۱	۰/۴۳	۷۱	۳/۴	۱/۰	۳/۴	آب لوله کشی مسکن
۰/۲۹	-۰/۰۴	۰/۱۵۱	۰/۱۲	۷۲	۱/۴	۰/۷۲	۳/۱	گاز مسکن
-۰/۱۲	-۰/۴۷	۰/۰۰۱	-۰/۳۰	۷۲	-۳/۳	۰/۷۵	۲/۶	از برق مسکن
-۰/۴۵	-۱/۰	۰/۰۰	-۰/۷۵	۷۳	-۴/۹	۱/۳	۲/۲	خط تلفن مسکن
۰/۰۱۲	-۰/۶۵	۰/۰۵۲	-۰/۳۱	۷۱	-۱/۹	۱/۴	۲/۶	تعداد اتاق‌های مسکن
-۰/۲۵	-۰/۸۷	۰/۰۰	-۰/۵۶	۷۳	-۳/۶	۱/۳	۲/۴	بزرگ و خوش منظر بودن اتاق‌ها
-۰/۳۶	-۱۰/۰	۰/۰۰	-۰/۷۲	۷۱	-۴/۰	۱/۵	۲/۲	وسعت فضای انباری
۰/۱۴	-۰/۲۲	۰/۶۵۸	-۰/۰۴	۷۳	-۰/۴۴	۰/۷۸	۲/۹	تجهیزات حرارتی مسکن
-۰/۹۶	-۱/۳	۰/۰۰	-۱/۱	۷۳	-۱۱/۲	۰/۸۹	۱/۸	هزینه تعمیر و نگه داری مسکن

منبع: یافته‌های مستخرج از پرسشنامه

بر اساس جدول (۲) بیشترین میزان رضایت به گویه‌های آب لوله کشی مسکن با میانگین (۳/۴۳) و کمترین میزان رضایت مربوط به گویه رضایت از پارکینگ مسکن با میانگین (۱۸/۱) اختصاص دارد. بر اساس نتایج حاصله در حوزه بررسی شاخص کالبدی، هزینه تعمیر و نگه داری از مسکن رو به بالا بوده و خانوارها بدون حمایت نهاد کمیته امداد در تعمیر مسکن خود ناتوانند و سال‌ها تعمیر بنا را به تاخیر می‌اندازند که این امر باعث از بین رفتن بنا و در نهایت فرسودگی آن می‌شود.

شاخص روشنایی و تهویه

به منظور تعیین میزان رضایت از شاخص روشنایی و تهویه، از گویه (روشنایی مسکن، تهویه طبیعی مسکن، نور طبیعی مسکن، توزیع یکنواخت روشنایی در شب در مسکن) استفاده شده است. نتایج تحلیل آماری شاخص روشنایی و تهویه در جدول (۳) قابل ملاحظه می‌باشد.

جدول ۳. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای در رضایت‌مندی ساکنین از شاخص روشنایی و تهویه

آمار استنباطی					آمار توصیفی			متغیر
ارزش تست = ۳					مقدار t	انحراف معیار	میانگین	
کران بالا	کران پایین	سطح معنی داری	اختلاف میانگین	درجه آزادی				
۰/۴۷۹	-۰/۰۷۳	۰/۱۴۸	۰/۲۰۲	۷۳	۱/۴۶	۱/۱۹	۳/۲۰	روشنایی مسکن
۰/۷۰۳	۰/۱۸۸	۰/۰۰۱	۰/۴۴۵	۷۳	۳/۴۴	۱/۱۱	۳/۴۴	تهویه طبیعی مسکن
۰/۶۵۱	-۰/۰۲-	۰/۰۷۳	۰/۳۱۰	۷۳	۱/۸۱	۱/۴۷	۳/۳۱	نور طبیعی مسکن
۰/۱۴۸	-۰/۳۱۰	۰/۴۸۳	۰/۰۸۱	۷۳	-۰/۷۰	۰/۹۸	۲/۹۱	توزیع یکنواخت روشنایی در شب در مسکن
۰/۴۲۸	۰/۰۱۰	۰/۰۴۰	۰/۲۱	۷۳	۲/۰۹	۰/۹۰	۳/۲۱	میانگین کل (روشنایی و تهویه)

منبع: یافته‌های مستخرج از پرسشنامه

براساس جدول (۳) بیشترین میزان رضایت به تهویه طبیعی مسکن با میانگین (۳/۴) و کمترین میزان رضایت مربوط به توزیع یکنواخت روشنایی در شب در مسکن با میانگین (۲/۹) اختصاص دارد. از آنجایی که بیشتر مسکن مددجویان در حالت ویلایی ساخته شده‌اند و فاصله بین خانه‌ها زیاد بوده و باعث افزایش میزان تهویه طبیعی و نور ساختمان‌ها شده است که در این مورد نیز میانگین کل رضایت از روشنایی و تهویه بالاتر از حد متوسط (۳) است.

شاخص امنیت واحد مسکونی

به منظور تعیین میزان رضایت از شاخص امنیت واحد مسکونی از ۴ گویه (نگرانی از حضور افراد غریبه، نگرانی از سرقت و دزدی، رضایت از امنیت مسکن، میزان خشونت در محله ساکن) استفاده شده است. نتایج تحلیل آماری شاخص امنیت واحد مسکونی در جدول (۴) قابل ملاحظه می‌باشد.

جدول ۴. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای در رضایت‌مندی ساکنین از شاخص شاخص امنیت واحد مسکونی

مقدار t	انحراف معیار	میانگین	مولفه‌ها
۲۴/۴۲	۱/۲۱	۳/۴۵	نگرانی از حضور افراد غریبه
۲۴/۸۰	۱/۲۶	۳/۶۴	نگرانی از سرقت و دزدی
۲۸/۲۹	۱/۱۰	۳/۶۳	رضایت از امنیت مسکن
۱۵/۸۹	۱/۱۹	۲/۲۱	میزان خشونت در محله ساکن

منبع: یافته‌های مستخرج از پرسشنامه

براساس جدول (۴) در خصوص شاخص امنیت واحدهای مسکونی، بیشترین میانگین به نگرانی از سرقت و دزدی با

میانگین

(۳/۶۴) و کمترین میزان رضایت به خشونت در محله ساکن با میانگین (۲/۲۱) می باشد.

شاخص دید و منظر واحد مسکونی

به منظور تعیین میزان رضایت از شاخص دید و منظر در واحد مسکونی از ۴ گویه (مطلوبیت فضای باز جهت بازی کودکان، مطلوبیت فضای باز محیط مسکونی، مطلوبیت چشم اندازهای قابل رویت از داخل به خارج واحد مسکونی) استفاده شده است. نتایج تحلیل آماری شاخص دید و منظر واحد مسکونی در جدول (۵) قابل ملاحظه می باشد.

جدول ۵. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای در رضایت‌مندی ساکنین از شاخص دید و منظر واحد مسکونی

مقدار t	انحراف معیار	میانگین	مولفه‌ها
-۰/۵۱	۱/۳۵	۲/۹۱	مطلوبیت فضای باز جهت بازی کودکان
۰/۱۰۵	۱/۱۰	۳	مطلوبیت فضای باز مسکونی
-۰/۳۵	۱/۳۰	۲/۹۴	مطلوبیت چشم اندازهای قابل رویت از داخل به خارج واحد مسکونی

منبع: یافته‌های مستخرج از پرسش نامه

براساس جدول (۵) در خصوص شاخص دید و منظر بیشترین میزان رضایت به مطلوبیت فضای باز محیط مسکونی با میانگین (۳/۰۱) و کمترین میزان رضایت به مولفه مطلوبیت فضای باز جهت بازی کودکان با میانگین (۲/۹۱) اختصاص دارد.

شاخص بهداشت محیط مسکن

معیارهای به کار رفته جهت سنجش رضایت مندی ساکنین در خصوص شاخص بهداشت محیط مسکن مشتمل بر ۳ متغیر (صدا، بو و آلودگی) اطراف مسکن می باشد که در زیر به صورت جداگانه به هر یک از آنها پرداخته شده است.

• احساس نارضایتی نسبت به صداهای اطراف مسکن

به منظور تعیین میزان احساس نارضایتی نسبت به صداهای اطراف مسکن امنیت واحد مسکونی از ۵ گویه (صدای همسایگان، صدای موسیقی یا حیوانات همسایگان، صدای وسایل نقلیه، فعالیت های صنعتی و ساختمانی، سر و صدای جوانان در محیط های عمومی) استفاده شده است. نتایج تحلیل آماری شاخص صداهای اطراف مسکن در جدول (۶) قابل ملاحظه می باشد.

جدول ۶. نتایج آزمون t تک نمونه ای در نارضایت مندی ساکنین از شاخص بهداشت محیط مسکن (صداهای اطراف مسکن)

مقدار t	انحراف معیار	میانگین	مولفه ها
-۳/۳۸	۱/۳۰	۲/۴۸	صدای همسایگان
-۶	۱/۲۶	۲/۱۰	صدای موسیقی با حیوانات همسایگان
-۱	۱/۶۷	۲/۷۹	صدای وسایل نقلیه
-۱۱	۱	۱/۶۲	فعالیت های صنعتی و ساختمانی
-۱/۶۶	۱/۳۹	۲/۷۲	سر و صدای جوانان در محیط های عمومی

منبع: یافته های مستخرج از پرسشنامه

براساس جدول (۶) بیشترین میزان نارضایتی مربوط به صدای وسایل نقلیه با میانگین (۲/۲۷۹) و کمترین میزان نارضایتی مربوط به فعالیت های صنعتی و ساختمانی با میانگین (۱/۶۲) اختصاص دارد.

• احساس نارضایتی نسبتاً به بوهای اطراف مسکن

به منظور تعیین میزان احساس نارضایتی نسبت به صداهای بوهای اطراف مسکن از ۷ گویه (زیاله، فعالیت های صنعتی، فاضلاب و آب های سطحی، سرویس بهداشتی، دود و گاز و سایل نقلیه، حیوانات اهلی) استفاده شده است. نتایج تحلیل آماری شاخص بوهای اطراف مسکن در جدول (۷) قابل ملاحظه می باشد.

جدول ۷. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای در نارضایت مندی ساکنین از شاخص شاخص بهداشت محیط مسکن (بوهای اطراف مسکن)

مقدار t	انحراف معیار	میانگین	مولفه ها
۸/۶۶	۱/۱۲	۱/۸۶	زیاله
۱/۳۱	۱/۴۶	۲/۷۲	تردد وسایل نقلیه
۱۳/۳۴	۰/۹۷۳	۱/۴۷	فعالیت های صنعتی
۶/۲۱	۱/۳۲	۲	فاضلاب و آب های سطحی
۱۱/۷	۰/۹۴۳	۱/۷۱	سرویس بهداشتی
۲/۸۶	۱/۶۳	۲/۴۵	دود و گاز وسایل نقلیه
۷/۶۷	۱/۳۱	۱/۸۲	حیوانات اهلی

منبع: یافته‌های مستخرج از پرسشنامه

براساس جدول (۷) در خصوص شاخص بوهای اطراف مسکن، بیشترین میزان نارضایتی مربوط به گویه ناشی از میزان تردد و سایل نقلیه با میانگین (۲/۷۲) و کمترین میزان نارضایتی مربوط به فعالیت های صنعتی با میانگین (۱/۴۷) می باشد. لازم به ذکر است شهر نیر به دلیل نداشتن کارخانه های صنعتی عاری از هر گونه دود و مواد سمی در هوا و یا فاضلاب های صنعتی رها شده در آبها و زباله های صنعتی است.

• احساس نارضایتی نسبتاً به آلودگی های اطراف مسکن

به منظور تعیین میزان احساس نارضایتی نسبت به آلودگی های اطراف مسکن از ۷ گویه (گرد و غبارد رهوا، آلودگی آب آشامیدنی، وجود حشرات در محیط های مسکونی، وجود حیوانات در محیط های مسکونی، پاکیزه بودن محله، رضایت از دفع زباله، رضایت از جریان باد به داخل واحد مسکونی) استفاده شده است. نتایج تحلیل آماری شاخص آلودگی های اطراف مسکن در جدول (۸) قابل ملاحظه می باشد.

جدول ۸. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای در نارضایت مندی ساکنین از شاخص بهداشت محیط مسکن (آلودگی های اطراف مسکن).

مقدار t	انحراف معیار	میانگین	مولفه ها
۲۰/۴۵	۱/۱۶	۲/۷۷	گرد و غبار
۲۵	۰/۳۷	۱	آلودگی آب آشامیدنی
۱۷/۸۰	۱/۲۰	۲/۵۰	ناراحتی در مورد وجود حشرات در واحد مسکونی
۸/۵۵	۳/۶۹	۳/۶۷	رضایت از پاکیزه بودن محله
۲۴/۲۵	۱/۱۶	۳/۳۰	رضایت از جریان باد به داخل واحد مسکونی

منبع: یافته‌های مستخرج از پرسشنامه

براساس جدول (۸) بیشترین رضایت مربوط به پاکیزه بودن محله با میانگین (۳/۶۷) و کمترین رضایت به وجود آلودگی آب آشامیدنی با میانگین (۱/۰۹) اختصاص دارد.

شاخص دسترسی به خدمات عمومی و حمل و نقل اطراف مسکن

به منظور تعیین میزان رضایت از شاخص دسترسی به خدمات عمومی و حمل و نقل اطراف مسکن از ۸ گویه (دسترسی به راه های اصلی، دسترسی به حمل و نقل عمومی شهری، دسترسی به مراکز بهداشت، دسترسی به فضای سبز، دسترسی به فضاهای مذهبی، دسترسی به فضای آموزشی مدارس، دسترسی به فضای تفریحی، دسترسی به مراکز خرید) استفاده شده است. نتایج تحلیل آماری شاخص دسترسی به خدمات عمومی و حمل و نقل اطراف مسکن در جدول (۹) قابل ملاحظه می باشد.

جدول ۹. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای در رضایت مندی ساکنین از شاخص دسترسی به خدمات عمومی و حمل و نقل اطراف مسکن

مقدار t	انحراف معیار	میانگین	مولفه ها
۵/۸۳	۱۶۱	۳/۷۲	دسترسی به راه های اصلی
۳/۳۸	۱	۳/۴۳	دسترسی به حمل و نقل عمومی شهری
-۶/۳۲	۱	۲/۲۰	دسترسی به مراکز بهداشت
۰/۴۹	۱/۶۵	۳	دسترسی به فضای مذهبی
-۲/۹۳	۱/۴۲	۲/۵۱	دسترسی به فضاهای تفریحی
۰/۵۶	۱/۲۳	۳	دسترسی به مراکز خرید

براساس جدول (۹) بیشترین میزان رضایت به دسترسی به راه‌های اصلی با میانگین (۳/۷۲) و کمترین میزان رضایت به دسترسی به مراکز بهداشت با میانگین (۲/۲۰) اختصاص دارد. دلیل اختصاص کمترین میزان رضایت به متغیر دسترسی به خدمات و مراکز بهداشتی نبود امکانات و خدمات بهداشتی در سطح شهر است که فقط با وجود با یک مرکز درمان بستر با امکانات ناچیز مردم خدمات بهداشتی دریافت می‌کنند و برای دریافت خدمات در این زمینه به شهرهای دیگر مراجعه می‌کنند. نبود پارک و مجموعه‌های تفریحی از دیگر خدماتی هستند که مددجویان از نبود امکانات ناراضی هستند.

شاخص حمایت مالی سازمان‌های حمایت‌گر

به منظور تعیین میزان رضایت از شاخص حمایت مالی سازمان‌های حمایت‌گر از ۴ گویه (میزان استفاده از تسهیلات وام مسکن نهاد عضو، میزان استفاده از تسهیلات خرید مسکن نهاد عضو، میزان رضایت از همیاری نهاد در جهت تعمیرات بنا، میزان رفع نیازها با کمک مالی نهادها) استفاده شده است. نتایج تحلیل آماری شاخص حمایت مالی سازمان‌های حمایت‌گر در جدول (۱۰) قابل ملاحظه می‌باشد.

جدول ۱۰. نتایج آزمون t نتایج آزمون t تک نمونه‌ای در رضایت مندی ساکنین از شاخص حمایت مالی سازمان‌های حمایت‌گر

مقدار t	انحراف معیار	میانگین	مولفه‌ها
۱/۴۷	۲/۶۵	۲/۶۵	میزان استفاده از تسهیلات وام مسکن نهاد عضو
-۲۲/۷	۰/۶۴	۱/۲۳	میزان استفاده از تسهیلات خرید مسکن نهاد عضو
-۰/۸۸	۰/۹۵	۲/۸۹	میزان رضایت از همیاری نهاد در جهت تعمیرات بنا
-۶	۱/۴۵	۱/۹۴	میزان رفع نیازها با کمک مالی نهادها

یافته-

منبع:

های مستخرج از پرسشنامه

براساس جدول (۱۰) بیشترین میزان رضایت مربوط به گویه هم‌یاری نهاد در جهت تعمیرات بنا با میانگین (۲/۸۹) و کمترین میزان رضایت به میزان استفاده از تسهیلات خرید مسکن نهاد حمایت‌گر با میانگین (۱/۲۳) اختصاص دارد. اکثریت مددجویان از میزان خدمات مالی ارائه شده توسط کمیته‌امداد احساس ناراضی‌داری دارند و این مجموعه کمک‌های مالی را بنا به نیاز خانواری خود کم تلقی می‌کنند، و خواهان افزایش خدمات مالی به خانوارها هستند.

- آیا ویژگی‌های شخصی مددجویان کمیته‌امداد و به‌زیستی در میزان رضایتمندی آنها از کیفیت محیط‌های مسکونی تاثیر گذار است؟

یکی دیگر از اهداف این پژوهش، بررسی تأثیر ویژگی‌های شخصی بر روی رضایتمندی از محیط مسکونی در شهر نیر است. چرا که ارزیابی می‌تواند متأثر از فاکتورهای فردی، اجتماعی- اقتصادی و جمعیت‌شناختی باشد. در این راستا آنالیز واریانس یک طرفه می‌تواند به تشخیص معناداری تفاوت خصوصیات شخصی، اجتماعی، اقتصادی و جمعیت‌شناختی پاسخ‌گویان در خصوص ارزیابی رضایتمندی از محیط مسکونی کمک کند.

• تحلیل آزمون واریانس یک طرفه ویژگی‌های شخصی پاسخ‌گویان در رابطه با رضایتمندی از محیط مسکونی

نتایج حاصل از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه در رابطه تأثیر ویژگی‌های شخصی پاسخ‌گویان با میزان رضایتمندی از کیفیت محیط مسکونی در جدول (۱۱) نشان داده شده است.

جدول ۱۱. نتایج تحلیل آزمون واریانس یک طرفه تأثیر ویژگی‌های شخصی پاسخ‌گویان در رابطه با رضایتمندی از محیط مسکونی

متغیر	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره f	معناداری
تحصیلات	بین گروهی	۴	۰/۱۴۴	۱/۷۰۷	۰/۱۵۳
	درون گروهی	۱۱۸	۰/۸۴		
	کل	۱۲۲	۰		
میزان درآمد	بین گروهی	۳	۰/۱۱۳	۱/۳۱	۰/۲۷
	درون گروهی	۱۹۹	۰/۰۸۶		
	کل	۱۲۲			
زیربنای واحد مسکونی	بین گروهی	۳	۰/۰۱۴	۰/۱۵۷	۰/۹۲۵
	درون گروهی	۱۱۹	۰/۰۸۸		
	کل	۱۲۲			
تعداد اتاق واحد مسکونی	بین گروهی	۳	۰/۰۳۳	۰/۳۷۴	۰/۷۷۲
	درون گروهی	۱۱۹			
	کل	۱۲۲			
نوع مالکیت واحد مسکونی	بین گروهی	۳	۰/۱۷۱	۲/۰۲۸	۰/۱۱۴
	درون گروهی	۱۱۹	۰/۰۸۴		
	کل	۱۲۲			
تعداد اعضای خانوار	بین گروهی	۶	۰/۱۱۷	۱/۳۷	۰/۲۳۰
	درون گروهی	۱۱۶	۰/۰۸۵		
	کل	۱۲۲			
نوع مسکن	بین گروهی	۳	۰/۰۲۵	۰/۲۸۹	۰/۸۳۳
	درون گروهی	۱۱۹	۰/۰۸۸		
	کل	۱۲۲			
سن	بین گروهی	۵	۰/۲۵۱	۳/۱۴۶	۰/۰۱۱

		۰/۰۸۰	۱۱۲	۸/۹۳۵	درون گروهی	
			۱۱۷	۱۰/۱۹۰	کل	
۰/۸۰۵	۰/۴۰۵	۰/۰۳۶	۴	۰/۱۴۳	بین گروهی	مدت سکونت
		۰/۰۸۸	۱۱۸	۱۰/۳۹۶	درون گروهی	
۰/۹۰	۲/۲۱۴	۰/۱۸۷	۱۲۲	۱۰/۵۳۹	کل	
		۰/۰۸۵	۳	۰/۵۶۲	بین گروهی	وضعیت تأهل
			۱۱۸	۹/۹۷۷	درون گروهی	

ماخذ: یافته های مستخرج از پرسش نامه

بر اساس جدول (۱۱) نتایج حاصل از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه نشان می دهد که به جز متغیر (سن) هیچ یک از متغیرهای مربوط به ویژگی های شخصی پاسخ گویان، ارزیابی رضایتمندی از کیفیت محیط مسکونی را تحت تاثیر قرار نمی دهند یا به عبارتی ویژگی های شخصی پاسخ گویان افراد جامعه تحقیق با رضایتمندی آن ها از کیفیت محیط مسکونی به لحاظ آماری تفاوت معناداری وجود ندارد. چرا که در تمامی آن ها به غیر از (سن) سطح معنی داری به دست آمده از آزمون واریانس بزرگتر از ۰/۰۵ است. لازم به ذکر است سن سرپرست خانوار، میزان ارزیابی رضایتمندی از کیفیت محیط مسکونی را تحت تاثیر قرار می دهند یا به عبارتی بین نوع سن سرپرست خانوار افراد جامعه تحقیق با رضایتمندی آن ها از کیفیت محیط مسکونی به لحاظ آماری تفاوت معناداری وجود دارد. چرا که سطح معنی داری به دست آمده از آزمون واریانس کوچکتر از ۰/۰۵ است (۰/۰۱۱). حال که آزمون F معنادار است، لازم است تا جهت مقایسه گروه های سنی پاسخ گویان با ارزیابی آن ها از آزمون تعقیبی شفه استفاده شود. نتایج حاصل از آزمون شفه در رابطه سن سرپرست خانوار و میزان رضایتمندی در جدول (۱۲) نشان داده شده است.

جدول ۱۲. ارزیابی گروه های سنی از رضایتمندی با استفاده از آزمون شفه

متغیر	طبقات	تعداد	میانگین
سن	کمتر از ۲۰ سال	۶	۲/۹
	۲۱ سال تا ۲۹ سال	۷	۳/۰
	۳۰ سال تا ۳۹ سال	۱۱	۳/۱
	۴۰ سال تا ۴۹ سال	۲۶	۲/۹
	بیشتر از ۵۰ سال	۶۴	۳/۱

منبع: یافته های مستخرج از پرسشنامه

براساس جدول (۱۲) نتایج حاصل از آزمون شفه هم نشان می‌دهد تفاوت اصلی از دیدگاه افراد نمونه تحقیق در خصوص وضعیت رضایتمندی از محیط مسکونی در گروه‌های سنی بین افراد با سن کمتر از ۲۰ سال و افراد بیشتر از ۵۰ سال است. چرا که تفاوت بین میانگین این دو گروه سنی محاسبه شده است. به عبارتی افراد با سن بالاتر رضایتمندی محیط مسکونی را مناسب‌تر ارزیابی نموده‌اند و با ارزیابی گروه سنی کمتر از ۲۰ سال تفاوت معناداری در سطح اطمینان ۹۵ درصد دارند.

• تحلیل آزمون t مستقل

از آن جایی که برخی متغیرها از دو گروه تشکیل می‌شوند، به همین دلیل نمی‌توانستند وارد آزمون واریانس شوند. لذا از آزمون t مستقل استفاده شده است. (آزمون t مستقل آزمونی است که برای مقایسه دو گروه مستقل مورد استفاده قرار می‌گیرد). در ادامه به نتایج آزمون t مستقل در رابطه با هر یک از این متغیرهای مربوطه پرداخته می‌شود.

• تحلیل آزمون t مستقل در مورد رابطه بین متغیرهای (سازمان عضو، جنسیت، اشتغال) با رضایتمندی از محیط مسکونی

نتایج حاصل از تحلیل آزمون t مستقل متغیر (سازمان عضو، جنسیت، اشتغال) در رابطه با رضایتمندی از کیفیت محیط مسکونی در جدول (۱۳) نشان داده شده است.

جدول ۱۳. تحلیل آزمون t مستقل در مورد رابطه بین متغیرها با رضایتمندی از محیط مسکونی

متغیر	مقوله	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	اختلاف میانگین	مقدار آماره t	معناداری
سازمان عضو	بهبزستی	۴۹	۳/۰۲	۰/۲۷۵	-۰/۰۵۷۲	۰/۹۷۴	۰/۴۴۴
	کمیته امداد	۷۴	۳/۰۷	۰/۳۰۵			
	زن	۵۰	۳/۰۳	۰/۳۰۲	۰/۰۳۳	۰/۶۱۸	
	مرد	۷۲	۳/۰۶	۰/۲۸۸			
بیکار شاغل	بیکار	۱۰۹	۳/۰۶	۰/۲۸۶	۰/۱۳۲	۱/۵۴۵	۰/۳۲۸
	شاغل	۱۳	۲/۹۳	۰/۳۴۵			

منبع: یافته‌های مستخرج از پرسشنامه

باتوجه به جدول شماره (۱۳) از بین متغیرهای سازمان‌های حمایتگر (بهبزستی و کمیته امداد) بیشترین فراوانی گروه مددجویان کمیته امداد با میانگین (۳/۰۷) و انحراف معیار (۰/۳۰۵) و با فراوانی ۷۴ بیش‌ترین مقدار را به خود اختصاص داده‌اند. و مددجویان بهبودی با میانگین (۳/۰۲) پایین‌تر از حد میانگین مددجویان کمیته امداد قرار دارند. به عبارتی بین

نوع نهاد حمایتگر افراد جامعه تحقیق با رضایتمندی آن‌ها از کیفیت محیط مسکونی به لحاظ آماری تفاوت معناداری وجود ندارد. چرا که سطح معنی‌داری به دست آمده از آزمون t مستقل بزرگتر از $0/05$ است ($0/444$). از بین متغیرهای جنسیت (مرد و زن) نیز بیشترین فراوانی گروه زنان با میانگین $3/06$ و انحراف معیار ($0/288$) بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند. و مردان با میانگین ($3/03$) پایین‌تر از حد میانگین زنان قرار دارند. به عبارتی بین نوع جنسیت افراد جامعه تحقیق با رضایتمندی آن‌ها از کیفیت محیط مسکونی به لحاظ آماری تفاوت معناداری وجود ندارد. چرا که سطح معنی‌داری به دست آمده از آزمون t مستقل بزرگتر از $0/05$ است ($0/780$). از بین متغیرهای اشتغال (شاغل و بیکار) بیشترین فراوانی گروه بیکار با میانگین ($3/06$) و انحراف معیار ($0/286$) بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند. به عبارتی بین گروه بیکار افراد جامعه تحقیق با رضایتمندی آن‌ها از کیفیت محیط مسکونی به لحاظ آماری تفاوت معناداری وجود ندارد. چرا که سطح معنی‌داری به دست آمده از آزمون t مستقل بزرگتر از $0/05$ است.

نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر پس از بررسی‌های به عمل آمده نتایج نشان می‌دهد که رضایتمندی از محیط مسکونی در بین مددجویان و معیارهای موجود در مورد مسکن و شهر در بین تمامی مددجویان (مددجویان کمیته امداد و مددجویان بهزیستی) در حد متوسط می‌باشد. براساس اطلاعات و آمار به دست آمده شاید بتوان گفت اقدامات و حمایت‌هایی که توسط این دو نهاد به خانوارهای تحت حمایت خود در حیطه‌ی مسکن از جمله ساخت و یا تعمیر آن به مددجویان ارائه می‌شود باعث رضایتمندی خانوارها از مسکن خود شده است. نتایج حاصل از بررسی ویژگی‌های فردی نشان می‌دهد که بین ویژگی‌های شخصی تنها سن، در رضایتمندی ساکنین از محیط مسکونی تأثیر داشته است، و در بین متغیرها، متغیر رضایت از امکانات داخل خانه و ویژگی‌های کالبدی رضایت از حمام مسکن، رضایت از آب لوله‌کشی، گاز بالاتر از حد متوسط هست و بقیه مولفه‌ها پایین‌تر از حد متوسط است. در مورد متغیر روشنایی و تهویه واحد مسکونی تمامی مولفه‌ها با اختلاف بالاتر از حد متوسط هستند. در مورد متغیر امنیت واحد مسکونی تنها مولفه امنیت مسکن بالاتر از حد متوسط هست. در مورد متغیر دید و منظر واحد مسکونی با اختلافات بسیار جزیی همه‌ی مولفه‌ها بالاتر از حد متوسط هستند. در متغیر بوهای بد و صداهای اطراف مسکن و احساس نارضایتی از آن‌ها میانگین‌ها پایین‌تر از حد متوسط است که نشان از رضایت از همه‌ی مولفه‌ها در بین مددجویان بوده است. در متغیر آلودگی‌های اطراف مسکن رضایت از پاکیزگی محله، دفع زباله، جریان باد به داخل واحد مسکونی بالاتر از حد متوسط می‌باند و مولفه‌های نارضایتی از گرد و غبار در هوا، آلودگی آب آشامیدنی و ناراحتی از وجود حشرات در واحد مسکونی پایین‌تر از حد متوسط می‌باشد در حالت کلی از متغیر آلودگی‌های اطراف مسکن مددجویان احساس رضایت دارند. در متغیر دسترسی به خدمات عمومی و حمل و نقل عمومی در اطراف واحد مسکونی دسترسی به مراکز بهداشت و فضای سبز، فضای تفریحی و فضای آموزشی پایین‌تر از حد متوسط قرار دارند و بقیه مولفه‌ها بالاتر از حد متوسط هستند. در مورد روابط همسایگی تنها میزان شناخت همسایگان بالاتر از حد متوسط است و بقیه مولفه‌ها پایین‌تر

از حد متوسط هستند. و متغیر حمایت مالی سازمان‌های حمایتگر پایین‌تر از حد متوسط است و در بین مولفه‌ها استفاده از تسهیلات وام مسکن نسبت به بقیه مولفه‌ها دارای میانگین بیشتر است. مقایسه یافته‌های پژوهش حاضر با سایر پژوهش‌های انجام شده بیانگر این است در تمامی پژوهش‌ها سطح رضایت ساکنین پایین‌تر از حد متوسط بوده است این در حالی است در پژوهش پیش رو سطح رضایت اقشار کم درآمد شهر نیر بالاتر از سطح متوسط می‌باشد. در یک حالت کلی بر اساس یافته‌ها و مصاحبه‌های صورت گرفته با مددجویان و اهالی شهر، طی زلزله سال ۱۳۷۵ مسکن‌های شهرستان نیر که به صورت کاه و گل بوده است کاملاً فرو ریخته و مجدداً اهالی برای خود مسکن ساخته‌اند این نوسازی بافت‌های سنتی و قدیمی باعث ارتقای کیفیت مسکن شهری و روستایی شهرستان نیر در وهله اول و نیز توجه به مسکن قشر کم‌درآمد شده است که در این میان مددجویان کمیته امداد و بهزیستی به عنوان قشر آسیب پذیر با مشارکت نهادهای حمایت‌گر و همیاری آنها در جهت ساخت مسکن و یا تعمیر بنا به صورت مستقیم یا غیر مستقیم وارد عمل شده‌اند که باعث ارتقای کیفیت محیط زندگی و مسکن مددجویان شده است. که شاید علت اصلی پایین نبودن سطح رضایت از مسکن در بین مددجویان کمیته امداد و بهزیستی حمایت بجا و سازنده‌ی کمیته‌ی امداد و سازمان بهزیستی از این قشر است.

با نظر به مسائل و مشکلات موجود پیش رو در راستای افزایش سطح رضایت مندی اقشار کم درآمد شهری از مولفه‌های کیفیت محیط مسکونی راهکارهای زیر را پیشنهاد می‌گردد:

ارائه وام‌های کم بهره یا بلاعوض به مددجویان در جهت همیاری مددجویان در تعمیر و نگاهداری مسکن، ایجاد امکانات بیشتر در مرکز درمان بستر جهت دسترسی به بهداشت و درمان بهتر، چرا که در سطح شهر فقط یک مرکز درمان بستر وجود دارد، ایجاد پارک‌ها و فضاهای سبز در جهت استفاده مددجویان سالمند که در سطح شهر وجود ندارد، ایجاد بهره‌مندی بیشتر از امکانات تفریحی برای فرزندان مددجویان، برگزاری کلاس‌های آموزشی در بین شهروندان شهر نیر و به خصوص مددجویان در جهت آموزش‌های حقوق شهروندی و رعایت حق و حقوق همسایگی، افزایش ارائه وام خرید یا ساخت مسکن توسط کمیته‌ی امداد و بهزیستی به مددجویان با سود کم و دوره‌ی بازپرداختی بلند مدت اقساط، ایجاد مراکز و کارگاه‌هایی با توان مددجویان برای اشتغال آنها در جهت خودکفایی مددجویان.

منابع

- ادواردز. برایان، تورنت. دیوید. (۱۳۹۳). مسکن پایدار (اصول و اجرا)، ترجمه محمود شورچه، انتشارات مدیران امروز، تهران.
- ایران نژاد. محمد جواد (۱۳۹۶)، مطالعه مسکن برای گروه‌های کم درآمد شهری با تاکید بر پایداری اجتماعی؛ نمونه موردی شهر ایلام، مجله مدیریت شهری، دوره ۱۶، شماره ۴۹، صص ۶۷-۷۶

- بسحاق. محمدرضا، سالاروند. اسماعیل، تبریزی. جلال. (۱۳۹۳). تحلیل بر شاخص‌های پایداری مسکن در مناطق روستایی (مطالعه موردی: دهستان سیلاخور شرقی-شهرستان ازنا)، *مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی*، دوره ۲۵، شماره ۲، صص ۱۱۹-۲۰۷
- پورمحمدی. محمدرضا. (۱۳۹۳). *برنامه ریزی مسکن*. چاپ دوازدهم، تهران: انتشارات سمت.
- حجازی. جعفر. (۱۳۹۴). ارزیابی وضعیت طرح مسکن مهر از دیدگاه ساکنان مسکن مهر شهر ماهشهر، *فصلنامه توسعه اجتماعی (توسعه انسانی سابق)*، دوره ۹، شماره ۲، صص ۲۵۶-۲۲۹.
- داداش پور. هاشم، روشنی. صالح. (۱۳۹۲). شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت محیط مسکونی در محله های قدیمی (مطالعه موردی: محله سنگلج تهران)، *فصلنامه مطالعات شهر ایرانی اسلامی*، دره ۳، شماره ۱۰، صص ۶۱-۵۰
- رضائی. محمدرضا، کمایی زاده. یعقوب. (۱۳۹۲). ارزیابی رضایتمندی ساکنان از مجتمع مسکن مهر، *مطالعه موردی: سایت مسکن مهر فاطمیه شهر یزد*، *فصلنامه مطالعات شهری*، دوره ۲، شماره ۵، (۵)، صص ۲۵-۱۳
- رفیعیان. مجتبی، امین. صالحی، فرزین، تقوایی. علی اکبر. (۱۳۸۹). *سنجش کیفیت محیط سکونت در شهرک اکباتان تهران*، *فصلنامه علمی - پژوهشی برنامه ریزی و آمایش فضا*، دوره ۱۴، شماره ۴، صص ۸۵-۶۳
- رفیعیان. مجتبی، مسعودی راد. ماندانا، مسعودی راد. مونا، رضائی. مریم. (۱۳۹۳). *سنجش میزان رضایت مندی ساکنان از کیفیت سکونتی مسکن مهر مورد شناسی: مهرشهر زاهدان، جغرافیا و آمایش شهری - منطقه ای*، دوره ۴، شماره ۱۲، صص ۱۳۵-۱۵۰
- رفیعیان. مجتبی، نظری. مونس، داداش پور. هاشم. (۱۳۹۴). *سنجش رضایتمندی سکونتی از مطلوبیت مکانی در نواحی شهری برنامه ریزی شده (مطالعه موردی: مهرشهر کرج)*، *فصلنامه هویت شهر*، دوره ۱۰، شماره ۲۷، صص ۳۱-۴۰
- سجودی. مریم؛ محمدزاده. ربابه، شعبان پور. محمد، نظری. فرهاد. (۱۳۹۵). *سنجش میزان رضایت مندی ساکنان مسکن مهر شهر رشت*، *فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی*، دوره ۲، شماره ۳، صص ۹۰-۷۹
- سرایی. محمدحسین، علیان. مهدی، خاوریان. امیررضا. (۱۳۹۲). *مقایسه تطبیقی کیفیت زندگی در بافت های قدیم و جدید شهر یزد*، *مطالعات جغرافیایی مناطق خشک*، دوره ۲، شماره ۱۲، صص ۱۴۷-۱۲۹
- سلمانی جلودار. هاجر. (۱۳۹۵). *مقایسه تطبیقی رضایتمندی از محیط مسکونی در انواع بافت شهری (مطالعه موردی: شهر بابل)*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه محقق اردبیلی
- صلواتی، سامان؛ پورمحمدی، محمدرضا. (۱۴۰۲). *واکاوای پیشران های کلیدی برنامه ریزی مسکن اقشار کم درآمد شهری با رویکرد آینده پژوهشی (مورد مطالعه: ناحیه منفصل شهری نایسر، سنندج)*. *جغرافیا و روابط انسانی*، دوره ۵، شماره ۴، صص ۴۷-۲۳

- قادرمهرزی، حامد، زارع ممقانی، بیتا، زیاری، کرامت الله. (۱۳۹۲). ارزیابی کیفیت محیط مسکونی روستاهای ادغام شده در شهر سندج مورد: روستاهای حسن آباد و نایسر، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، دوره ۲، شماره ۳، صص ۳۹-۵۶.
- گراوند، لیلا. (۱۳۹۵). مقایسه تطبیقی رضایتمندی از محیط مسکونی در انواع بافت شهری (نمونه موردی: شهر اردبیل)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه محقق اردبیلی.
- محمدتقی، ایمان، کاوه. مهدی (۱۳۹۱)، سنجش میزان رضایت زندگی در میان ساکنان مسکن مهر فولادشهر اصفهان، نشریه مطالعات جامعه شناختی شهری، دوره ۲، شماره ۵، صص ۱-۳۲
- نوری، محمد جواد؛ اسدیپور، کاوه (۱۳۹۵). تبیین عوامل موثر بر میزان رضایت مندی ساکنان مسکن مهر از وضعیت سکونت مطالعه موردی: شهر دهاقان. فصلنامه مطالعات شهری، دوره ۵، شماره ۱۸، صص ۶۳-۷۵
- هادیزاده زرگر، صادق، هاشمی امری، وحید، مسعود. محمد. (۱۳۹۲). سنجش توسعه یافتگی مناطق شهری اصفهان در بخش مسکن، مطالعات و پژوهش های شهری و منطقه ای، دوره ۵، شماره ۱۷، صص ۸۵-۱۰۰
- یزدانی، محمدحسن، گراوند، لیلا، پاشازاده، اصغر. (۱۳۹۴). سنجش میزان رضایت مندی ساکنان مسکن مهر از کیفیت محیط مسکونی مسکن مهر کوهدهشت، انجمن علمی معماری و شهرسازی ایران، دوره ۷، شماره ۱، صص ۱۳۷-۷۱۵۰
- Baer, W. C. (2014). Using Housing Quality to Track Change in the Standard of Living and Poverty for Seventeenth-Century London. *Historical Methods: A Journal of Quantitative and Interdisciplinary History*, 47(1), 1-18
- Boshagh M.R., Salarvand E. & Tabrizi J. (2012). Analytical on Housing Indicators Sustainability in Rural Area (Case Study: Silakhor Sharghi Rural District –Azna Township), *Geography and Environmental Planning Journal*, 25th Year, Vol. 54, No. 2, Summer
- Buys, L., Miller, E. (2012). Residential satisfaction in inner urban higher-density Brisbane, Australia: Role of dwelling design, neighbourhood and neighbours. *Journal of Environmental Planning and Management*, 55(3): 319–338.
- Gallent, N, & Robinson, S (2011), housing affordability and implications for the localism agenda in England. *Journal of Rural Studies*. 27. 297.307-10.1016/j.jrurstud.05.004.
- Hur, M., Morrow-Jones, H. (2008). Factors that influence residents' satisfaction with neighborhoods. *Environment and Behavior*
- Lee, S. M., Conway, T. L., Frank, L. D., Saelens, B. E., Cain, K. L., Sallis, J. F. (2017). The relation of perceived and objective environment attributes to neighborhood satisfaction. *Environment and Behavior*, 49(2): 136-160.
- Lee, Y.J. (2008), Subjective quality of life measurement in Taipei, *Building and Environmental*, 43 (7)

- Li, G. and Weng, Q. (2007), Measuring the quality of life in city of Indianapolis by integration of remote sensing and census data, *International Journal of Remote Sensing*, 28 (2).
- Mohit, A. M., Ibrahim, M., Rashid, R. Y (2010), Assessment of residential satisfaction in newly designed public low-cost housing in Kuala Lumpur, Malaysia. *Habitat International*, 34(1): 18-27.
- Mustapha F.H., Al-Fed A. & Wild S., (1995). A Model for Assessing the Effectiveness of Public Housing in Sana'a Republic of Yemen, *Constriction, Management and Economics*, Vol. 13, pp. 457-465.
- Strassmann, W. P. (1998), The third world. In W. V. Vliet (Ed.), *the encyclopaedia of housing*. Thousand Oaks—London—New Delhi: SAGE Publications.
- Schwartz A.F., (2006), *Housing Policy in the United States: An Introduction*, Routledge, Taylor & Francis group.
- Tucker, R., Abass, Z (2018), Residential satisfaction in low-density Australian suburbs: The impact of social and physical context on neighborhood contentment. *Journal of Environmental Psychology*. 56: 36-45. doi: 10.1016/j.jenvp.2018.02.005
- Van Poll, R., (1997), *the Perceived Quality of the Urban Residential Environment A Multi-Attribute Evaluation*

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی